

Hårdare regler för nya nikotinprodukter (SOU 2021:22)

Sammanfattning

Regeringen har remitterat betänkandet *Hårdare regler för nya nikotinprodukter* (SOU 2021:22) till Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Förbundet tillstyrker i huvudsak förslagen i betänkandet. Vissa tydliggöranden behövs dock i de delar som gäller kommunernas ansvar för tillsyn och finansiering av tillsynsupdraget. Sammanfattningsvis anser SKR följande:

- Att den svenska strategin på tobaksområdet bör ha som övergripande mål att begränsa användningen av nikotin. Förverkligandet av detta mål är av stor vikt för att främja folkhälsan, den enskilda människans hälsa och framför allt skydda ofödda och barn och unga från olika former av nikotinanvändning. SKR har sedan tidigare tagit beslutet att ställa sig bakom målet om ett rökfritt Sverige 2025.
- Att det bör införas en ny lag och förordning om tobaksfria nikotinprodukter - i syfte att förtydliga reglering och tillsyn av sådana produkter.

Förbundet instämmer i såväl behovet av att analysera, reglera och förenkla de svenska reglerna om marknadsföring och sponsring av tobak, e-cigarett och påfyllningsbehållare, som att tydliggöra myndigheters tillsynsansvar. Detta eftersom tobaksfria nikotinprodukter (produkter utan tobak som innehåller nikotin för konsumtion, förutom e-cigarett, påfyllningsbehållare och vätska som konsumeras genom e-cigarett) i dag inte omfattas av lagen om tobak och liknande produkter. Det finns ett behov av en lag och åldersgräns som omfattar alla typer av nikotinprodukter som konsumeras. Den nya lagen och förordningen om tobaksfria nikotinprodukter föreslås träda i kraft den 1 juli 2022 och i vissa delar den 1 januari 2023.

SKR:s ställningstagande

Den svenska strategin på tobaksområdet

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) är positiva till utredningens förslag om att den svenska strategin på tobaksområdet bör ha som övergripande mål att begränsa all användningen av nikotin. Fokus bör ligga på att minska de medicinska skadeverkningarna.

Undantagen från marknadsföringsförbudet

SKR tillstyrker att tobaksvaror, e-cigarett och påfyllningsbehållare ska regleras genom särskilda marknadsföringsbestämmelser, att undantaget för passivt saluhållande tas bort. SKR instämmer i bedömningen att den nationella regleringen

avseende tobaksreklam behöver harmoniseras med europarätten när det gäller reklam för snus. Omfattas av förbud mot tobaksreklam.

SKR instämmer med behovet av fortsatt förbud mot reklam (för tobaksprodukter, e-cigarett, påfyllningsbehållare), då konsumenternas behov av information om produkter på webbplatser/webbutiker kan tillgodoses på annat sätt än genom reklam.

SKR instämmer i att ålderskontroll ska omfatta webbplatser för detaljhandel.

Marknadsföring och försäljning på internet

SKR instämmer i att de begränsande marknadsföringsregler som ska gälla på tobaksområdet och för tobaksfria nikotinprodukter ska vara så teknikneutrala som möjligt.

SKR instämmer i att näringsidkaren ska anmäla försäljning av e-cigarett och påfyllningsbehållare ska ske till den kommun där näringsidkaren är etablerad. I det sammanhanget framhåller SKR vikten av att Folkhälsomyndigheten skyndsamt informerar kommunerna när myndigheten fattar beslut om produkter som kan utgöra en allvarlig risk för människors hälsa ska gälla omedelbart.

Riskerna med att använda e-cigarett och frågan om tillståndsplikt vid handel

SKR instämmer i att utvecklingen avseende dessa produkter bör följas och det är inte uteslutet att det kan behöva övervägas på nytt om en tillståndsplikt bör införas, något SKR är positiva till. Inom EU pågår en diskussion om huruvida e-cigarett ska omfattas av läkemedelslagstiftningen.

En ny lag om tobaksfria nikotinprodukter

SKR instämmer i behovet av en ny lag som omfattar tobaksfria produkter som innehåller nikotin för konsumtion samt förslagets undantag. Det finns och utvecklas ständigt nya nikotinprodukter för konsumtion som inte är reglerade vad gäller exempelvis tillsyn. Nikotin är beroendeframkallande och tillverkas vanligen av tobak vilket föranleder behovet av att begränsa användningen av nikotin och harmonisera dessa nikotinprodukter med befintlig lagstiftning inom tobaksområdet.

SKR tillstyrker förslaget om ett uppdrag till Kemikalieinspektionen och att produktförpackningar för tobaksfria nikotinprodukter förses med hälsovarning och innehållsdeklaration samt en 18-årsgräns för köp.

Anmälan om försäljning till kommunen och näringsidkaren har skyldighet att utöva egenkontroll. Det är viktigt att Folkhälsomyndigheten samverkar med kommunerna i deras arbete med att ta fram ytterligare föreskrifter om utformningen av egenkontrollprogram.

SKR tillstyrker vidare att reglerna om den kommunala tillsynen i den nya lagen utformas med nuvarande bestämmelser som förebild. Det underlättar att tillsyn utförs i ett sammanhang och på ett sätt som också går att förstå för den enskilde näringsidkaren.

SKR anser att Folkhälsomyndigheten bör få i uppdrag att göra en översyn över tillsynsvägledningen inom tobak, e-cigarett och nikotinprodukter. Vägledningen bör innehålla tydligare mål och risk/resursbedömning i syfte att utgöra tydligare underlag för kommunernas resursplanering och finansiering. Uppdraget bör ske i samarbete med Livsmedelsverket då delar av kontroll sker inom livsmedelskontroll och därmed finansieras i enlighet med tillhörande riskklassningsmodell.

I samband med frågan om finansiering vill SKR lyfta att avgiftsfrågan vad gäller tillsyn inom alkohol- och tobaksområdet behöver ses över var för sig. Det finns behov av en översyn av hela området inom tobak, nikotin och e-cigarett. Staten bör förtydliga hur den ser på risker och hur man kan gå tillväga för att prioritera. Hur finansieringen då ska se ut blir lättare att förstå om man vet hur exempelvis hur ofta man bör besöka verksamheterna. Det har exempelvis också visat sig inom alkoholområdet under pandemin att det finns oklarheter kring risk-planering. Staten kan tydligare vägleder om vad tillsynen ska rikta in sig på för risker och hur ofta man behöver göra dessa kontroller för att förebygga dem. En nationell vägledning medför att det blir lättare för kommunerna att planera på ett effektivt och likartat sätt. Detta är önskvärt både utifrån folkhälsa och från näringsliv.

En skärpt reglering av marknadsföring och smaksättning av nya nikotinprodukter

SKR tillstyrker krav på särskild måttfullhet vid marknadsföring, ett särskilt måttfullhetskrav avseende smak och ett skydd för marknadsföring som riktar sig mot unga.

Även tobaksfria produkter bör omfattas av reglerna om livsmedel

SKR tillstyrker att ”snussubstitut ska jämföras med livsmedel i livsmedelslagen.

En kommunal nämnd ska vara behörig myndighet att pröva frågor om godkännande eller registrering av livsmedelsanläggningar för tillverkning av snussubstitut.” Enligt förslaget ska ” kostnaderna för kontrollen av snussubstitut ska täckas av en årlig avgift. Avgiften ska betalas efter ett särskilt beslut av kontrollmyndigheten.” En kommunal nämnd (som avses i livsmedelslagen (2006:804)) är prövningsmyndighet för anläggningar för tillverkning av snus, snussubstitut (tillägg till lagen) och tuggtobak.

Konsekvensanalys

SKR anser att konsekvensbeskrivningen för hur kommunerna kan finansiera det nytillkommande tillsynsuppdraget är bristfälligt. Det är svårt att beräkna avgifter och tillsätta resurser om detta inte är tydligt beskrivet av staten.

SKR tillstyrker förslaget om förbud mot smaksättning av e-vätskor. SKR delar utredningens bild av att detta är viktigt för att minska attraktiviteten för dessa produkter hos barn, unga och personer som inte tidigare använt nikotin.

SKR anser att finansieringen är bristfälligt underbyggd. Socialdepartementet hänvisar bara till att kommunen har rätt att ta ut avgift men inte på vilket sätt och vad som förväntas täckas. När det gäller snus så ligger detta under Livsmedelsverket och de har en helt annan plan för finansiering än Folkhälsomyndigheten. Detta medför att det är svårt att beräkna schabloner på hur mycket mer resurser förväntas kommunerna lägga på detta område. Vägledande myndigheter bör därför få i uppdrag att göra en risk/resursbedömning som kommunerna kan använda sig av.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knape
Ordförande

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet lämnar muntlig reservation med hänvisning till eget yrkande om att bifalla kansliets ursprungliga förslag till yttrande.